

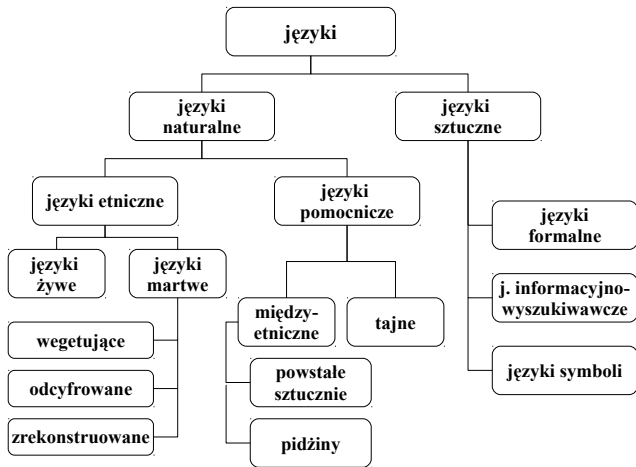
Język i społeczeństwo. Zróżnicowanie języka narodowego

Anna Kozłowska

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

- 1 Pojęcie języka narodowego i jego miejsce wśród innych typów języków
- 2 Zróżnicowanie stylistyczne
- 3 Zróżnicowanie terytorialne
- 4 Zróżnicowanie środowiskowe i zawodowe
- 5 Biolekty

Język narodowy (etniczny) a inne typy języków

Język naturalny – obiekt lingwistyki

1. System używany w komunikacji interpersonalnej
2. System komunikacji o nieograniczonym zakresie stosowania.

Języki martwe – przykłady

W grudniu 1777 roku zmarła Dolly Pentreath, ostatni jednojęzyczny użytkownik kornijskiego: „Me ne vidn cewsel Sawznek!” („Nie chcę mówić po angielsku!”).

W 1898 roku zmarł Tuone Udaina, ostatnia osoba pamiętająca język dalmatyński.

W 1992 roku zmarł Tevfik Esenç, ostatni użytkownik kaukaskiego języka ubyskiego.

W styczniu 2010 roku zmarła Boa Sr – ostatnia użytkowniczka języka bo z Andamanów Wielkich.

Język odcyfrowany – koptyjski

Fragment *Ewangelii Judasza*

Język zrekonstruowany – praindoeuropejski

- * „Avis, jasmin varnā na ā ast, dadarka akvams, tam, vāgham garum vaghantam, tam, bhāram magham, tam, manum āku bharantam. Avis akvabhjams ā vavakat: kard aghnutai mai vidanti manum akvams agantam. Akvāsas ā vavakant: krudhi avai, kard aghnutai vividvant-svas: manus patis varnām avisāms karnauti svabhjam gharmam vastram avibhjams ka varnā na asti. Tat kukruvants avis agram ā bhugat.” (August Schleicher, *Avis akvāsas ka*, 1868)
- „Owca, na której wełny nie było, ujrzała konie wóz ciężki wiozące - ciężar wielki, człowieka szybko niosące. Owca koniom zawołała: Serce trwoży się mi widzącej człowieka konie poganiającego. Konie zawołały: Słuchaj, owco, serce trwoży się ujrzawszy: człowiek-pan wełnę owcom ścina: sobie na ciepłą odzież - a owce wełny nie mają. To usłyszawszy owca z pola uciekła.” (Ignacy R. Danko, *Owca i konie*, 1986)

Język zrekonstruowany – praindoeuropejski

- * „Avis, jasmin varnā na ā ast, dadarka akvams, tam, vāgham garum vaghantam, tam, bhāram magham, tam, manum āku bharantam. Avis akvabhjams ā vavakat: kard aghnutai mai vidanti manum akvams agantam. Akvāsas ā vavakant: krudhi avai, kard aghnutai vividvant-svas: manus patis varnām avisāms karnauti svabhjam gharmam vastram avibhjams ka varnā na asti. Tat kukruvants avis agram ā bhugat.” (August Schleicher, *Avis akvāsas ka*, 1868)
- „Owca, na której wełny nie było, ujrzała konie wóz ciężki wiozące - ciężar wielki, człowieka szybko niosące. Owca koniom zawołała: Serce trwoży się mi widzącej człowieka konie poganiającego. Konie zawołały: Słuchaj, owco, serce trwoży się ujrzawszy: człowiek-pan wełnę owcom ścina: sobie na ciepłą odzież - a owce wełny nie mają. To usłyszawszy owca z pola uciekła.” (Ignacy R. Danko, *Owca i konie*, 1986)

Język zrekonstruowany – praindoeuropejski

- * „Avis, jasmin varnā na ā ast, dadarka akvams, tam, vāgham garum vaghantam, tam, bhāram magham, tam, manum āku bharantam. Avis akvabhjams ā vavakat: kard aghnutai mai vidanti manum akvams agantam. Akvāsas ā vavakant: krudhi avai, kard aghnutai vividvant-svas: manus patis varnām avisāms karnauti svabhjam gharmam vastram avibhjams ka varnā na asti. Tat kukruvants avis agram ā bhugat.” (August Schleicher, *Avis akvāsas ka*, 1868)
- „Owca, na której wełny nie było, ujrzała konie wóz ciężki wiozące - ciężar wielki, człowieka szybko niosące. Owca koniom zawołała: Serce trwoży się mi widzącej człowieka konie poganiającego. Konie zawołały: Słuchaj, owco, serce trwoży się ujrzawszy: człowiek-pan wełnę owcom ścina: sobie na ciepłą odzież - a owce wełny nie mają. To usłyszawszy owca z pola uciekła.” (Ignacy R. Danko, *Owca i konie*, 1986)

Języki wegetujące – wilamowicki (wymysiöeryś)

Ynzer Foter, dü byst ym hymuł,
 Daj noma zuł zajn gywajt;
 Daj Kyngrajch zuł dö kuma;
 Daj wyła zuł zajn ym hymuł an uf der aot;
 dos ynzer gywynłichys brut gao yns haojt;
 an fercaj yns ynzer siułda,
 wi wir aoj fercajn y ynzyn siułdigia;
 ny łat yns cyn zynda;
 zunder kaonst yns reta fum nistgüta.
 (Do Dajs ej z Kyngrajch an dy maocht, ans łaowa uf inda.)
 Amen.

Pidżiny: ponglish

„– Naprawdę, wyremontowali to wery profesjonal. – Je, wery gud jest zrobione.”

„Daj mi fona, jak już będziesz fri, to wezmę dzień offa i wydamy trochę keszu.”

Pidżiny: tok pisin z Nowej Gwinei

Papa bilong mipela
yu stap long heven.
Mekim nem bilong yu i kamap bikpela.
Mekim kingdom bilong yu i kam.
Strongim mipela long bihainim laik bilong yu long graun,
olsem ol i bihainim long heven.
Givim mipela kaikai inap long tude.
Pogivim rong bilong mipela,
olsem mipela i pogivim ol arapela i mekim rong long mipela.
Sambai long mipela long taim bilong traim.
Na rausim olgeta samting nogut long mipel.
Amen.

Pidżiny: przykład z Hajnówki

WRZESIEŃ

11.IX (sobota) – USIEKNOWIENIE GŁAWY JANA KREŚCICIELA
piątek godz. 17.00 Akafist zaupokojnyj i panichida
sobota godz. 8.00 Św. Liturgia i panichida
sobota godz. 17.00 Wsienocznoje bdienije

UWAGA! – Święcenie grobów na cmentarzu od godz. 11.00

21.IX (wtorek) – ROZDZIESTWO MATIERI BOŻEJ
poniedziałek godz. 17.00 Wsienocznoje bdienije
wtorek godz. 9.00 Św. Liturgia
wtorek godz. 17.00 Wieczernia i akafist

26.IX (niedziela) – godz. 8.00 spowiedź Studentów
godz. 9.00 Św. Liturgia i Pryczeszczenie

26.IX MOLEBIEN STUDENTÓW – PO LITURGII TEGO DNIA
godz. 17.00 Wsienocznoje bdienije i wynos kresta

27.IX (poniedziałek) – WOZDWIŻENIE KRESTA HOSPODNIA
godz. 9.00 Św. Liturgia
godz. 17.00 Wieczernia z akafistem

UWAGA! – do oddania prazdnika, każdego dnia o godz. 17.00 przed Krzyżem będą odprawiane akafisty z molebniem

Języki międzyetniczne powstałe sztucznie

Esperanto.

„My senior, I sende evos un gramatik e un verb-bibel de un nuov glot nomed universal glot” (Universal Glot, 1868)

„Ta pasilingua ere una idiomu per tos populos findita, una lingua qua autoris de to spirito divino, informando tos hominos zu parlar, er creita [...]” (Pasilingua, 1885)

„Mesiur, me recipi-tum tuo epistola hic mane gratissime [...]” (Lingua, 1888)

...

Pojęcie stylu funkcjonalnego

„Style obejmują określone założenia dotyczące ontologii świata, typu racjonalności, postawy podmiotu, intencjonalności. Wartości stylu otrzymują na poziomie tekstu odpowiadające im eksponenty formalne.” (Jerzy Bartmiński)

Obligatoryjny charakter zróżnicowania stylistycznego.

Stylistyczne zróżnicowanie języka narodowego

- styl potoczny
- styl retoryczny
- styl urzędowo-kancelaryjny
- styl naukowy
- styl publicystyczny i dziennikarski
- styl artystyczny
- *styl religijny

Dialekt i gwara

DIALEKT – mówiona odmiana języka narodowego używana tylko na pewnym ograniczonym terenie, służąca do porozumiewania się w sytuacjach nieoficjalnych, niepodlegająca regułom norm poprawnościowych.

PRZYKŁADY: dialekt mazowiecki, dialekt sycylijski.

GWARA – język niewykształconych mieszkańców wsi.

Kulturowa wartość gwar i dialektów

1. Archaiczność i konserwatyzm gwar, które zachowują pamięć o dawnym stanie języka.

PRZYKŁADY: podhalański akcent inicjalny; brak mazurzenia rz.

2. Słownictwo gwarowe jako świadectwo kultury materialnej i ludowego obrazu świata.

PRZYKŁADY: gwarowe nazwy biedronki: *kropielniczka*, *godzinka*, *panienka*, *panna maryja*, *panna marianna*, *marianka*, *kruszka muszka*, *krówka*, *boża krówka*, *makówka*, *pytlówka*, *borowiczka*, *borowa matka*, *patronka* i inne.

3. Pożyczki gwarowe jako świadectwo kontaktów językowych.

PRZYKŁADY: podhalańskie *juhas*, *gazda*, *szafas*, *cucha* (węg.); śląskie *sztecholce* 'zapałki' i *oma* 'babcia' (niem).

Pojęcie socjolektu. Typy socjolektów

SOCJOLEKT – społecznie uwarunkowana odmiana języka.

1. **PROFESJOLEKT** – społeczna odmiana języka (socjolekt) o charakterze intencjonalnie jawnym, w której dobór środków językowych podporządkowany jest ściślemu przekazywaniu myśli.

PRZYKŁADY: profesjolekt łowiecki, marynarski, lekarski, prawniczy.

Typy socjolektów cd.

2. **ŻARGON** – intencjonalnie tajna odmiana języka (socjolekt), w której środki językowe podporządkowane są sprawnemu i ścisłemu przekazywaniu myśli.

PRZYKŁADY: żargon złodziejski, więzienny, pracowników zakładu pogrzebowego.

3. **SLANG** – środowiskowa, intencjonalnie jawna odmiana języka (socjolekt) o prymarnej funkcji ekspresywnej.

PRZYKŁADY: slang studencki, uczniowski, slangi subkultur młodzieżowych.

Socjolekty jawne i tajne – przykłady

PRZYKŁAD 1.: *Zrobisz mi parę ogólnych planów, kilka średnich, dwa lub trzy zbliżenia, w sumie tak, żebym miała czym przykryć około półtorej minuty offu. Setek nie będzie. I nie pompuj tak jak ostatnio.*

PRZYKŁAD 2.: *Kochany Brachu! Szrajbuję Ci ksywę, byś kumał co słychać z naszymi sztamakami Józkiem i Jaśkiem. Przed wojtkiem pognali oni do Kalisza ma żłob na jucht dolinowy do motja. Przy robocie dziakowali kiftanowi dwa majchry, za co szpagaty zabindowali im manele i wsadzili do kwaczu.*

'Kochany Przyjacielu! Piszę Ci list, żebyś wiedział, bo słychać z naszymi kolegami Józkiem i Jaśkiem. Przed miesiącem poszli oni do Kalisza na targ na kradzież kieszeniową do spółki. Przy kradzieży dali chłopu dwa pchnięcia nożem, za co policjanci nałożyli im kajdany i wsadzili do aresztu.'

Funkcje socjolektów

1. Łączenie jednostki ze zbiorowością.
2. Odróżnianie zbiorowości od innych grup.
3. Nadawanie prestiżu zbiorowości.
4. Dostarczanie narzędzi do interpretowania rzeczywistości.

Biologiczne zróżnicowanie języka

1. Język kobiet i mężczyzn.
2. Język młodzieży.
3. Język dzieci.
4. Język osób z zaburzeniami mowy i jej percepcji.

Dziękuję za uwagę :)

Następne spotkanie:
PROBLEMY OPISU JĘZYKÓW ŚWIATA.
Zapraszam!